

*
"במחוז"

בתוך התפילות אנו מזכירים את שמו יתברך באמת - ג' פעמים :

"וקרבתנו לשמך הגדול סלה באמת"
 "ותן שכר לכל הבוטחים בשמך באמת"
 "וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת"

האמת אצל הבורא יתברך היא אמת מופשטת היינו אמת בכוח, אך אמת זו טוב היה לו היתה מתהפכת לאמת בפועל. וביאור הדברים דאמת יכולה להשאיר כאמת עליונה אשר לנו אין שום שיג ושיח עמה אך לא טוב הדברא לא צריך שהאמת העליונה תשמש כמציאות בעולם הזה - הגשמי. בשעה זו שכל באי עולם יכירו בכך שגם בגשמיות ישנה מאמתיותו יתברך אי יהפך שמו לאמת.

אמיתותו של הקב"ה ירדה לעולם הגשמי בפעם הראשונה במתן תורה, וכמובא בספרים הקדושים במובנה של התפילה "וקרבתנו לשמך הגדול סלה באמת" רומז על הקירבה שהיתה לכלל ישראל לשמו באמת, (כמוזכר בהגדה של פסח) וקירבנו לפני הר סיני" מציאותו יתברך בתוארו אמת בעולם הגשמי באה לידי ביטוי במעמד הר סיני.

הפרשיות העוסקות במעמד זה משאירות רושם עז של פחד ואימה שנפלו על השומעים את קול ה' עד שנתעלפו ישראל והחיה אותם ה' בטל תחיית המתים. ומסיבה זו עמד העם מרחוק שנא' "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (שמות כ' י"ד) ולאחר שמעת שתי הדיברות הראשונות מפי הגבורה בקשו העם ממשה שימשיך הוא. העם הגיע למדרגה גבוהה של 'היום הזה ראינו כי ידבר אלוהים את האדם וחי' (דברים ה' כ') אפשרי הוא הדבר שאזנים גשמיות של אדם (אדמה, אדמה לעליון) ישמעו קול א-לוהים חיים, אך עדיין 'ועתה למה נמות' (דברים ה' כ"א) במדרגה זו אפשרי הדבר לעמוד אך רק מעט, ולרגעים ספורים. זוהי התגלותו הזמנית של הקב"ה באמת בעוה"ז בפועל.

בפעם השלישית אנו אומרים בתפילה וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת". בזמן הגאולה העתידית, כאשר יבטל הרע מן העולם "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" (ישעיה ב' י"א) וכל הגויים יכירו

* שיחה שנאמרה ע"י הגה"צ הרב שלמה וולבה שליט"א, נשמעה ונכתבה ע"י העורך (נ.ב.) והדברים על אחריות העורך בלבד.

גדלות ה' 'זיאתנו כל לעובדך' תפילת הימים הנוראים) אז כל הבריאה כולה תהיה הודאה והודיה באמיתות ה' יתברך גם בגשמיות הארצית.

אך ישנו פרק זמן העומד בין מתן תורה לבין הגאולה העתידית וגם בו צריכים אנו לחפש את מציאות האמת בהנהגת ה' בעולם, והיכן היא?

התשובה לכך פשוטה עד מאד והיא - בבעל הבטחון בה', וזהו הפסוק האמצעי 'זתן שכן טוב לכל הבוטחים בשמך באמתשומעים אנו את המילים מהדהדות באוזננו שמדרגת האמת היא הבטחון. נדמה הדבר שעל אף מידה אחרת אין את הכינוי אמת אלא במידת הבטחון. היינו התגלותו היחודית של הקב"ה במציאות הגשמית בחיי היום יום היא באדם שהוא בעל בטחון. אצל אדם כזה נהיית אמיתת הבורא לפועל הגמור במציאותבאילו אותו אדם עומד במעמד הר סיני או בגאולה העתידית, זהו הבטחון האמיתי.

אמת היא שאנחנו לא רגילים שמידת הבטחון מעלתה כ"כ גבוהה ועצומה, מדי פעם אנו שואלים את עצמנו היכן אנו עומדים בין ההשתדלות והבטחוןאך כמו שאין אנו בוחנים את עצמנו היכן מקומנו לגבי אמונה ופשוט הדבר לכל אחד אמונתו, כך צריך להיות הדבר אצל בעל הבטחון כדבר פשוט, אבל זוהי מעלה גבוהה ועצומה.

אם נכונים דברנו ועל מישור אחד עומדים מעמד הר סיני, הגאולה העתידית והבטחון בה' אז מובן ביתר שאת מהי מדרגתה העליונה של מידת הבטחוןאך מוכרחים אנו להתעמק ולברר לעצמנו מהי מידת הבטחוןגל מנת לעמוד על כך צריך להתעמק במתן תורה ולהכנה אליה קריעת ים סוף.

בקריעת ים סוף אנו מוצאים מציאות שאינה בכל התורה כולה, משה רבנו ע"ה אומר אל עם ישראל "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות י"ד י"ד), העם מתחנן וצועק, פרעה בא מצד אחד ולפניהם הים והם עומדים בתוהוומשה אומר אל העם אין צורך שאפילו תתפללו אלא חרישו, אך משה מקבל על עצמו את המלאכה ומתפלל הוא, ותשובתו של ה' היא מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות י"ד ט"ו) הקב"ה מורה למשה שזהו לא עת תפילה, וכפרש"י (שם) "עלי הדבר תלוי בפעולה שלך אלא זהו ענייני שלי. וכן ביאר הגר"א במקא דנס קריעת ים סוף הוא ממקור שמיימי כ"כ גבוה ור"ל שזהו ממידה כ"כ גבוהה שאפ"תפילה לא מגיעה לשם.

בנפש החיים (ש"א פ"י) קצת שינה מדרכו של רבו הגרא בביאורו את נס קריעת ים סוף ומתוך דבריו נבוא לביאור חלקי בענייננו. "שותל דבדידה תליא מילתא שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון, ויסעו הלוך ונסוע אל הים, סמוך ליבם לא ירא, מעוצם בטחום שודאי יקרע לפניהם אז יגרמו על ידי זה התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם". ומקורו נראה בגמ'בסוטה שאף שבת לא רצה להעיז ולקפוץ לים ראשון עד שקם נחשון בן עמינדב וקפץ למים והגיעו המים לחוטמו וצעק "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד" (תהילים ס"ט ב'). מסביר הגר"ח מוולף שהוא נסיונם של ישראל לעמוד מצד אחד מול פרעה הרשע ומאידך לקפוץ לים הסוער. אך בידועם שאם יקפצו ינצלו, בא בעל הבטחון ומצליח לעמוד בנסיון קשה זה והוכיח שע"י מעשה שלו שהרי בדידהו תליא מילתא מעורר את מידת הבטחון השמימית ומציל את עם ישראל.

וזהו לכאורה סותר ושונה מביאורו של הגרא וצריך הדבר באור שתלמיד יסותר את דברי רבו המובהק.

אך ודאי שנפקא לן מהכא שלמקום שאפילו התפילה איננה מגיעה, לבטחון יש את הכוח לעורר את העולמות העליונים.

ואל יפלא הדבר שאצל הקב"ה כביכול ישנם מדרגות שדבר (תפילה) לא מגיע, אך אחר (בטחון) כן מגיע שהרי בתפילת עמידה אנו אומרים זאת ג' פעמים ביום.

בברכה הראשונה אנו מזכירים פעמיים את השם "א-ל": "הא-ל הגדול הגיבור והנורא" - "א-ל עליון ומלך חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". אלו הן שתי מדרגות, שתי הנהגות אצל בורא עולם. הנהגה אחת שירדה לעולם ע"י האבות הקדושים ומהם התחלנו להכיר הנהגה זו, זוהי הנהגה של "הא-ל הגדול הגיבור והנורא". גדלותו של הקב"ה נודעה ע"י אברהם, גבורתו ע"י יצחק ואצל יעקב מצינו שאמר 'מה נורא המקום הזה'.

אך ישנה הנהגה נוספת והיא "א-ל עליון", הנהגה עליונה כפשוטו המילים וממנה יוצאים החסדים הטובים מהנהגה עליונה זו לא תיוצר תוצאה שתהפך לרעה אלא רק חסדים שימשיכו להיות טובים לעולם, וקונה הכלכל שלו והכל חוזר אליו לאחר שהשפיע את השפעתו וסיים את תפקידו, זהו מעגל אחד שיוצא מהנהגה זו.

ומעגל שני זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם" מעגל הגאולה - אך מתוך 'למען שמו באהבה' זוהי המדרגה שכתב הגרא לגבי קריעת ים סוף הכל למען שמו - 'למעני אעשה' - מציאות זו של האהבה נתגלתה בקריעת ים סוף שהיתה אהבה לכלל ישראל אך בתלות גמורה בקב"ה.

התפילה מגיעה רק להנהגה של "הא-ל הגדול הגיבור והנורא" אך ע"מ להגיע להנהגה העלאית של א-ל עליון צריכים את התלות הגמורה בבו"ת וזוהי מידת הבטחון. ובקריעת ים סוף נתגלתה התלות בה' עד כדי הפקרת העצמיות וקפיצה לים הסוער, ואז נתקבצו כל אחד ואחד מישראל והפכו לכלל ישראל, ובכלל יש את הכוח להגיע בקלות יתר למדרגת הבטחון ולהדבק בהנהגה העליונה של א-ל עליון שאפילו התפילה לא מרקיעה.

ברגע זה של קפיצת כלל ישראל לים הסוער נוסד הכלל ישראל ע"י הבטחון, ומוכן הדבר שאין זו סתם הנהגה אלא זו מציאות של בטחון בנפש של כלל ישראל שנמצאת בנפשו של כל פרט ופרט.

חז"ל בבראשית רבה (י"ד ט"א) אומרים שחמישה שמות נקראו לה: נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה. וכל אחד מבין שאין אלו סתם שמות אלא שמות שכל אחד מציין מדרגה אחרת בתוככי פנימיותו של האדם. דוד המלך ע"ה מבאר את הדברים כמו שדרשו חז"ל בגמ' בברכות י' ע"א הני חמש ברכי נפשי שאמרם דוד כנגד מי אמרם "מה הקבוה ממלא את כל העולם, כן הנשמה ממלאת את כל הגוף - נפשי". מה הקבוה זן את כל העולם כולו אף הנשמה זנה [את כל הגוף] הנפש - הנשמה מזינה את הנפש - הרוח. מה הקבוה רואה ואינו נראה כן הנשמה רואה ואינה נראת - נשמה. מה הקב"ה טהור אף הנשמה טהורה - חיה. "מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים [זה הפנים שבפנים] אף הנשמה יושבת בחדרי חדרים - זוהי המדרגה שנקראת יחידה ועליה אומרים בהקפות בהושענא רבה "יחידה ליחדך הושענא", היחידה ליחדך היינו בדרגות הנפש שהזכרו לעיל. כלומר דברוב המצבים בחיי האדם עומדות בפניו שתי דרכים, משא"כ כאן יש את הדרך היחידה ליחדך "חד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" - אדם שכבר הגיע למדרגה זו כבר נתבטלה אצלו הבחירה מכיון שהרע מאוס בפניו ורחוק ממנו ואין באפשרותו כדי לבחור בו וממילא עומדת בפניו רק דרך אחת.

כאשר כלל ישראל הגיעו למדרגה כזו של בטחון בקריעת ים סוף נבע הדבר ממדרגה זו. המדרגה שטמונה מחדרי חדריו של האדם במעמקי פנימיותו ובעומק נפשו ופעמים שאפילו הוא אינו מודע בקיום מדרגה זו השוכנת בקירבו ומדי פעם קורים מעשים שבכל יום שדוקא אנשים שעומדים במעמדם של בני" במצרים שקועים בתוך משי שיערי טומאה בשאלו תחתיות דוקא בהם מתנוצץ הניצוץ של מדרגה זו לעשות תשובה וזו הנקודה היחידה של הנשמה היהודית שאינה בנשמות אומות העולם. ההבדל בין אומה'ע לבין כלל ישראל כמו שמסביר הכוזרי דיש ד' מדרגות, דומם, צומח, חי, מדבר. אך מוסיף הכוזרי מדרגה חמישית והיא כלל ישראל'יסוד המעלה של המדרגה הזו הוא הבטחון שנקנה ובא לידי ביטוי בקריעת ים סוף.

כאשר היתה צריכה להתעורר הנהגה עליונה זו של "א-ל עליון" שעושה למען שמו היא התעוררה בנפשו של כלל ישראל - היחידה - והתגלתה בבטחון.

אמת שלמקום זה אין התפילה מגיעה ואת משום שלא צריכים אנו ואיננו זקוקים למדרגה כה גבוהה עימ להתפלל'רק מי שבעל בטחון זכה לקשר ושייכות עם מדרגה עלאית זו. הגר"א עצמו בפירושו לשיר השירים על הפסוק'יחתי בחגוי הסלע הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה" (שיה"ש ב' י"ד), הסביר שהקב"ה מבקש מכלל ישראל'הרי אתם כבר הראתם את מידת ומדרגת הבטחון בקריעת ים סוף, מבקש הקב"ה מישראל שיעמדו בעוד נסיון. ודברים אלו דומים למה שהבאנו לעיל בנפש החיים ושומעים אנו בתוך דבריהם לאיזו נקודה מסויימת בנפש האדם נוגע הבטחון.

בפעם השניה הגיע כלל ישראל למדרגה זו במתן תורה "הימסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש" (דברים ל"ג ב') ובפשטו של פסוק - מהיכן בא ה' לסיני מסבירים חז"ל במדרש שהלך אל כל הגויים ושאלם אם רוצים הם לקבל את התורה. הלך לעשיו, שאל מה כתיב בה - אמר לו ה' לא תרצח, אמר עשיו שאינו יכול לקבלה שהרי בברכות יצחק לעשיו ברכו "על חרבך תחיה". הלך לישמעאל, שאלו מה כתיב בה, א"ל ה' 'לא תנאף' וגם הוא לא יכל לקבלה וכן בין כל הגויים - מעניין הדבר שעשיו נשאל ראשון, אך הדברים פשוטים משום שעשיו היה הראשון ששאל - 'למה זה לי בכורה" (בראשית כ"ה ל"ב), אמר לו יעקב אבינו כמה עונשים, מיתות ודינים תלויים בה, אמר לו עשיו ממילא אני הולך למות 'ציבז עשיו את הבכורה' עשיו הוא הראשון שאין לו את הבטחון שמצות ה' קבועות וקיימות מבלי שאלותיו של האדם וזהו 'וזרח משעיר למו' אך כאשר הקב"ה בא אל כל ישראל, אינם שואלים שאלות, אלא הקב"ה שואלם התרצו לקבל תורה ותשובתם - "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כ"ד ז') ובאותו זמן ירדו שני אלפים מלאכי שרת וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד נעשה והשני כנגד נשמע וביאר רש"י שם (שבת פ"ח ע"א) דהם כתרים מזוי השכינה ותוס' ביאר שני כתרים של הוד אך כאשר חטאו בחטא העגל, ניטלו מהם כתרי הוד הללו וניתנו למשה ומשום כך קרן עור פניו. אמנם את ביאור הדברים אין אנו יודעים לעי' אבל ודאי הוא שישנה כאן מדרגה גבוהה, והתבארו הדברים בנפש החיים (ש"א פט"ז) שכתרים אלו הם נצוצי שורש נשמותיהם שזוהי "היחידה", וכל זאת משום שבטחו בה' שיתן עליהם רק מה שיכולים הם לקבל, וזאת מבלי לשאול שאלות וזאת מצד הנעשה ומתוכו נובע הנשמע כביכול בצורה הכרחית.

אך טעונים הדברים הבנה מדוע דוקא מתוך המעשה בא הנשמע. בשיר הכבוד אומרים "אספרה כבודך ולא ראיתך - אדמך אכנך ולא ידעתך".

האדם מספר כבודו של מקום מבלי לראות על מה הוא מספר, האדם מדמה לעצמו את דמותו של מקום ולכנות לו שם, אבל אינו יודע אותו, אך דבר אחד ישנו והוא 'ביד נביאך בסוד עבדיך דמית הדר כבוד הודך'.

כשרוצים לקבל דמות מהדר כבוד הודו צריכים להכנס לסוד העבודות. כאשר נכנס לתוך עבודת לבורא עולם וזאת ע"י קיום מעשים-מצוות, אז המעשה פותח את הדרך לנשמע. במעמד מתן תורה קיבלו ישראל שני כתרים, היינו שזכו למדרגה גבוהה ועילאית שנתגלו בהם נצוצי שורש נשמותיהם במידת הבטחון ע"י נעשה ונשמע. בשונה מגילוי המעשה בקריעת ים סוף שהיה ע"י קפיצה לים הסוער המוחשי, אבל בדומה לגילוי המידת בקריעת ים סוף ישנה קפיצה לים סוער ובלתי ידוע של ים התורה - מערכת חדשה של חיים על פי כללים חדשים ובלתי ידועים וכל זאת מבלי לשאול שאלות האם יוכלו לקיים תרי"ג מצוות או לא, לא קופצים לים סוער של קבלת תורה מתוך אמונה ובטחון.

הגמ' בשבת פ"ח ע"א: 'הוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתיא ויתבא אצבעתיא בידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיא דמה' - התמונה הנראית בעיני הצדוקי היא אדם העוסק בלימודו ופוצע תוך כדי כך את עצמו ואינו שם לב לכך, אומר הצדוקי לרבא 'עמא פיזיא דקדמיתו פומיכו לאודנייכו, אכתי בפחזותייכו קיימית, קרישא אבעי לכו למשמע אי מציתו קבילתו ואי לא לא קבילתו' - אומר לו רבא אן דסגינן בשלמותא כתיב בן תומת ישרים תנחם" (משלי י"א) הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם" (משלי י"א) - עונה לו רבא שכלל ישראל הוא השלמות הישרה והמנחה של כלל ישראל הוא הישרות ואדרבא אין הדבר פיזיות. בספרים הקדושים אומרים שהשורש י.ש.ר. - נמצא בתוך שני השמות של כלל ישראל - ישרון, וישראל - בתוך כלל ישראל ישנה הישרות המושלמת והיא זו שמנחה אותם לקבל תורה מתוך בטחון מלא מבלי שאלות ובעיות כל שהן ורבא עצמו הוא הדוגמא לכך שהרי כמעט ואין סוגיא שלא מצינו את דברי רבא באיזשהו הקשר, מתוך זה מובן מדוע המעשה מביא לנשמע, הנהו צדיקים הם בגדר סלף בוגדים ישדם - הבוגד הגדרתו הפוכה מעבד, והם המסלפים מתורת ה' מה שאינם רוצים לקבל - זוהי בגידתם אבל מצאויות זו היא ה"ישדם" הם ישארו שדודים בחוסר כלבלי עליה בלי מדרגה של בטחון אלה הצדיקים ומשום כך מסתכלים הם על המתעמק בתורה וזהו כל עולמו כעמא פיזיא. וכמו שבמעמד הר סיני אין הדברים חשובים פיזיות, גם הקפיצה לים הסוער בקריעת ים סוף אינה מעשה שבפיזיות, אלא צעד אחר צעד בדעה ובמחשבה ברורה וצלולת במצבים כאלו באה לידי ביטוי מדרגה הבטחון הטמונה ומעוגנת במעמקי נשמתו של כלל ישראל, אך עימ להגיע למעמקי נפש אלו, נצרכת עבודה גדולה.

ואיך מגיעים למדרגה של השגת מידת הבטחון?

שנין באבות (פ"ג מכ"ב) הוא אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטים והרוח באה ועוקרתו והפכתו על פניו שנא' זהיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשבי' (ירמיה י"ז ה' ו') אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטים ושרשיו מרובין שאפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנא' והיה כעץ שתול על מים ועל יובל שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי' (ירמיה י"ז ז'-ח').

מובן וברור לכל שמשל הם הדברים שחכמה דומה לענפים, ומעשים - מעשי המצוות דומים לשורשיהם. אלא שהעוסק במצוות טמון עמוק בתוך קרקעיתה של הקדושה וכל רוחות - נסיונות - דעות

זרות לא יזיזוהו ממקומאך אם אינו עוסק במצוות ובמעשים אין הוא שקוע בתוך קרקעית של קדושה ולא רק שיפסיד מתוך הרוחות הרעות את חכמתו אלא יפסד כל העץ כולו.

חידוש גדול טמון בדברים אלו בניגוד לתפיסה הרווחת בקרב בני התורה שהשרשת הקדושה בתוככי נפשו של האדם היא ע"י התקדשות והטהרות רוחנית. דברים אלו מחדשים שאין הדבר כך - אלא השרשת הקדושה באדם היא דוקא ע"י מעשים וזהו סוד העניינים של הקדימו נעשה לנשמע שמלאכי השרת משתמשים בו "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" (תהילים ק"ג כ') העשיה קודמת לשמיעה שלוחי המקום סודם טמון בקדמת העשיה המשרישה את הקדושה לשמיעה - ההבנה שבאה לאחר מכן.

פסוק זה שהתנא דורש על האדם שחוכמתו מרובה ממעשיו הוא פסוק בירמיהו פרק י"ז פס' ה'-ו' 'ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומהי'סור ליבו והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מליחה ולא תשב"העוסק באדם השם מבטחו באדם - "ושם בשר זרועו" לעומת פס' ז' - ח' 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה המבטחו והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי'.

והדברים פלאים שהתנא משתמש בפסוקים העוסקים בבטחונו של אדם באדם אחר ולא בקבו ודורשם על מי שחכמתו מרובה ממעשיו ומהו הקשר ביניהם, ע"כ מבאר לנו ותנא את הדרך אשר נלך בה למידת הבטחון.

בטחון הוא השרשת הקדושה ולזאת מגיעים ע"י מעשים, כאשר מעשי האדם מרובים הם שרשיו טמונים בקרקע השרשה חזקה המצמיחה בטחון בא התנא ללמדנו שמי שחכמתו מרובה ממעשיו, הסיבה לכך היא משום שהוא משתעשע בחכמתו ומשחק מלמדנותו אך על המעשה איננו מקפיד כ"כ, וע"ז אומרת הגמ' ביבמות ק"י ע"א פל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו, מאי קרא - אמר רב פפא זלמדתם ועשיתם כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה מי שאינו בעשיה אינו בלמידה".

אדם צריך לקבל על עצמו לקיים ולעשות את הכתוב בתורה וזהו הלומד ע"מ לעשות, שכנגדו הלומד שלא ע"מ לעשות אלא הלומד ע"מ להשתעשע בחכמה בהגיון העליון הטמון בה, זהו - שם בשר זרועו, הוא הבוטח באדם ואין בו את השרשת הקדושה המצמיחה בטחון.

בעשרה בטבת בסליחות אומרים בפזמון:

'אבותי כי בטחו בשם א-להי צורי - גדלו והצליחו וגם עשו פרי

ומעת הודחו והלכו עימו בקרי - היו הלוך וחסור עד החודש העשירי"

וכמו שבכל דברי הראשונים מדייקים אנחנו בכל מילה, גם פזמונים אלו בכללם:

אבותי כי בטחו וכו' - כאשר היתה מידת בטחון, היתה עליה ועשיית פרי - היתה עליה רוחנית במידות שנשאו פרי של התנהגות, אך זה רק היסוד לבטחון.

ומעת הודחו - כאשר פסקה מידת הבטחון ועשו את ההיפך, הלכו בקרי, הגיע החודש העשירי - המצור על ירושלים. בפרשת בחוקותי - פרשת התוכחה חוזרת התורה על מילים אלו של הלכו עימי בקרי וכדו', ושם ביאר רש"י 'דבותינו אמרו קרי לשון ארעי, ארעי במצוות', היינו ארעים במצוות זהו ההיפך מן הבטחון.

וכמו שביארנו קודם לכן הבטחון צומח מהשרשה עמוקה בקדושה שזו נובעת ממעשים, היינו - מצוות. וכאשר אדם ארעי במצוות אינו מושרש בקדושה, אינו כעץ שתול על מים, ומכוח זה נובע שמגיעים לחודש העשירי - מצור על ירושלים.

הריבוי במעשים מתבטא ע"י קביעות והתמדה - שנינו באבות לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה... ומבאר שם ר' חיים מוולוז'ין (ברוח החיים) שטוב הדבר אפילו אם הוא שלא לשמה בתנאי שהוא לעולם - אם ישנה קביעות, עדיף וטוב הדבר אפילו אם הוא שלא לשמה. ואומרת הגמרא בברכות ו' ע"ב "אמר ר' אבין בר רב אדא אד' יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו", היינו, הקב"ה שואל כביכול היכן הוא אותו מתמיד בתפילה בבית הכנסת? וכן הם הדברים בכל דבר ודבר, כל הנהגה טובה שאדם מאמץ ומרגיל עצמו בה, היא נהפכת ביחס בינו לבין הקב"ה להנהגה פרטית.

מביאה הגמרא פסוק "מי בכם ירא השומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו ובטח בשם ה' וישען בא-להיו" (ישעיה נ' יז) ונדרש - אם לדבר מצוה ומשוע לא בא לבית הכנסת - "נוגה לו", תהיה לו בדרכו לעשיית המצוה סייעתא דשמיא, משאיכ' אם הוי דבר שאינו של מצוה - לא יהיה לו סייעתא דשמיא, ומאי טעמא - אלא שנאמר ובטח בשם ה' "דהוי ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח" - אדם שנכנס תחת ההשגחה הפרטית משום הרגלו, אסור לו להפסיק את ההרגל אף לדבר הרשות, אלא צריך הוא לדחות את מעשיו ולהשאיר את הרגלו על מכונו.

בפרשת שופטים בדברי הכהן משיח המלחמה אל העם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויבכם, אל ירך לבבכם, אל תיראו וגו' כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויבכם להושיע אתכם. גיוסיפו השוטרים לדבר מי האיש הירא ורך הלבב? וגו', הירא ורך הלבב, ס"ל לר"ע שירא מן המלחמה, ומבאר שם הרמב"ן משום שאין לו בטחון הוא צריך לחזור, דהרי הכהן המשיח דיבר אליו קודם לכן ואמר לו "אל תיראו" שהרי ה' עימו, ואעפ"כ אין לו בטחון - מוכרח הוא לחזור לביתו. כמה דברים למדנו מכך למעשה:

א. ריבוי מעשים טובים ומצוות.

ב. שאין אדם יכול להתקיים בארעיות במצוות שהרי אין לו בכך

השרשה של קדושה וממילא גם מונע מעצמו צמיחת בטחון.

ג. הרגל, מעשה או מידה טובה חייב אדם לעשותם בקביעות, ומתוך כך

נכנס הוא להשגחה פרטית אשר מונעת ממנו לבטל את הרגלו אפילו

פעם אחת, אפילו לדבר הרשות וזאת משום שיש בידו סייעתא

דשמיא.

וכל אלו הם דברים יסודיים ובסיסיים להתחלת קניית מידת הבטחון הנעלה שדברנו

בריש דברנו.